

6. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8, № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2022). P. 185–190. <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-42>

ТИПОЛОГІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД

Шевчук Олександр Михайлович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності,*

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Згідно з вимогами Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014 р.), Сторони співробітничать у боротьбі з корупцією у державних органах (ст. 22), а в Конвенції ООН проти корупції, ратифікованій Україною, визначено, що кожна Держава-учасниця прагне створювати, підтримувати й зміцнювати системи, які сприяють прозорості діяльності й запобігають виникненню корупційних ризиків зокрема, й у сфері охорони здоров'я. Охорона здоров'я громадян є одним із ключових пріоритетів держави. З метою реалізації права громадян України на охорону здоров'я держава забезпечує доступність найнеобхідніших лікарських засобів, а також встановлює пільги і гарантії окремим групам населення та категоріям громадян щодо забезпечення їх лікарськими засобами у разі захворювання [1, с. 143]. Систему охорони здоров'я необхідно розглядати як одну із з ключових сфер, що забезпечує національну безпеку держави. Інтеграція України в європейський медичний простір передбачає переорієнтацію всієї системи охорони здоров'я, у тому числі й правового забезпечення, з метою створення умов для безперешкодної реалізації права людини на охорону здоров'я, подальше впровадження пацієнтоорієнтованої моделі медичної реформи, гармонізації вітчизняних і міжнародних стандартів надання медичної допомоги і приведення нормативно-правових актів України у відповідність до законодавства Європейського Союзу. У той саме час на заваді стоїть корупція у сфері охорони здоров'я [2, с. 15].

Повномасштабне вторгнення російської федерації році мало руйнівний вплив на систему охорони здоров'я України. Зокрема, у 2024 році загалом видатки становлять 239 млрд грн, що на 31 млрд більше, ніж у 2023 р. Бюджетні асигнування в цій галузі були значно збільшені для вирішення термінових потреб, таких як лікування поранених, забезпечення лікарень медикаментами та обладнанням, а також підтримка розширення мережі медичних установ. Запроваджено державні закупівлі лікарських засобів та медичних виробів через так званий «електронний каталог» [3]. Зазначимо, що саме державні закупівлі та проведення тендерів лікарських засобів та медичних устаткувань слід розглядати як основні фактори зростання корупційних ризиків в умовах воєнного стану.

Стосовно змісту категорії корупційних ризиків у сфері охорони здоров'я. Так, у Посібнику з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції Програми USAID/FINREP-II визначені окремі категорії такі як «корупційних ризик» так «корупційний вчинок», а також «управління корупційними ризиками» та ін. Зокрема, корупційний ризик – це ймовірність виникнення та наслідки від корупційного вчинку. Корупційний вчинок – корупційне правопорушення та правопорушення, пов'язане з корупцією (як це визначено положеннями Закону «Про запобігання корупції»). Управління корупційними ризиками – це скоординовані дії, спрямовані на контроль та запобігання корупційних ризиків [4, с. 5].

Наприклад, Ю. Дмитрієв пропонує поділити на два види корупційних ризиків: (1) інституційні та (2) загально-системні. Перша група – це фактори, що негативно впливають на поведінку державного службовця, перетворюючи її на корупційну, та усунення яких належить до компетенції адміністративного органу, в якому працює (або який очолює) такий службовець. Друга група – це ризики, пов'язані із загальними недоліками створення та функціонування публічної адміністрації, аналізуються лише в частині рівня корупції при підготовці, прийнятті та виконанні управлінських рішень [5].

У роз'ясненнях Міністерства юстиції України від 12 квітня 2011 року вказано, що поширеністю доцільно виділити наступні корупційні ризики в діяльності державних службовців: недоброчесність державних службовців, виникнення конфлікту інтересів, безконтрольність з боку керівництва, наявність дискреційних повноважень [6]. На нашу думку, корупційні ризики у сфері охорони здоров'я доцільно поділити на дві групи: (1) зовнішньоорганізаційні (загальні). Серед яких доцільно виокремити: (1) нормативну невизначеність, (2) колізійність правових приписів, (3) наявність дискреційних повноважень, (4) вади організаційних змін. А друга група спеціальні (внутрішньоорганізаційні ризики) серед яких доцільно віднести: (1) недоброчесну поведінку, (2) конфлікт інтересів та ін. Питання запобігання конфлікту у сфері охорони здоров'я звертали

увагу окремі науковці [7]. Так, згідно положень Державної антикорупційної програми на 2023–2025 рр. однією із проблем є недостатньо прозорі процедури добору кадрів у закладах охорони здоров'я знижують конкуренцію та створюють можливості для проявів корупції при призначенні на такі посади. Корупційні ризики у сфері охорони здоров'я пов'язані, зокрема, з поведінкою недоброчесних медичних працівників.

Зазначимо що, ще із 2020 року НАЗК запустило новий напрям експертного стратегічного аналізу корупційних ризиків для виявлення і усунення корупційних схем. Так, у сфері охорони здоров'я виявлено «Топ-10 корупційних схем забезпечення осіб з інвалідністю технічними засобами реабілітації», Топ-10 корупційних ризиків медико-соціальної експертизи щодо встановлення інвалідності; Корупційні ризики під час обмеження обігу лікарських засобів в умовах воєнного стану. Приміром, у 2023 році НАЗК спільно з фахівцями профільних громадських організацій провели комплексне дослідження «Корупційні ризики у процедурі оцінки медичних технологій» та виокремили низку корупційних ризиків, зокрема: вплив на процедуру ОМТ уповноважених органів у сфері охорони здоров'я; відсутність алгоритму проведення експертиз з ОМТ та відповідальності експертів; непрозорість скороченої процедури ОМТ за ініціативи МОЗ України; безпелеяційність результатів ОМТ тощо [8].

Зокрема, в наукових джерелах до потенційних корупційних ризиків у сфері охорони здоров'я, окремі автори відносять наступні, а саме: зловживання у сфері закупівель та проведення тендерів через зростаючі потреби в медичному обладнанні, товарах й послугах; несправедливе призначення на посади через відсутність прозорих процедур добору кадрів у закладах охорони здоров'я; непрозорий розподіл коштів всередині системи; бюрократизованість системи охорони здоров'я [9, с. 246]. Отже, корупційні ризики у сфері охорони здоров'я доцільно поділити на дві групи: зовнішньоорганізаційні (загальні). Серед яких доцільно виокремити: нормативну невизначеність, колізійність правових приписів, наявність дискреційних повноважень, вади організаційних змін у сфері охорони здоров'я. А друга група це спеціальні (внутрішньоорганізаційні ризики) у сфері охорони здоров'я серед яких доцільно віднести: (1) недоброчесну поведінку, (2) конфлікт інтересів у сфері охорони здоров'я та ін.

Література:

1. Shevchuk O., Legal regulation of procurement of narcotic drugs in Ukraine with involvement of international specialized organizations / Shevchuk, O., Shevchuk, V., Zuy, V., Chub, O., & Rzhavska, O. *Georgian Medical News*. № 11 (284). 2018. P. 143–149.

2. Мирошнікова А. Є. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я : дисерт. ... доктора філософії 081 «Право». Харків, 2023. 217 с.

3. У Держбюджеті-2024 видатки на охорону здоров'я збільшаться на 24,4 млрд грн. URL. <https://dzplatforma.com.ua/news/69176-v-derzhbyudzheti-2024-vidatki-na-okhoronu-zdorovya-zbilshatsya-na-244-mlrd-grn> (дата звернення: 15.08.2024).

4. Вінборн С., Сисоев В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Програма розвитку фінансового сектору (USAID/ FINREP-II). Київ, 2015. 72 с. URL. https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/posibn_USAID.pdf (дата звернення: 15.08.2024).

5. Дмитрієв Ю. Корупційні ризики у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2015. № 14 (14). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8207?issue=209> (дата звернення 15.08.2024).

6. Корупційні ризики в діяльності державних службовців: роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.04.2011 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11#Text>(дата звернення 15.08.2024).

7. Shevchuk, O., Yarova, A. Prevention and settlement of conflicts of interest in health care of Ukraine as an administrative legal institute. *Juridical Tribune*, 2022. 12 (3). Pp. 387–398.

8. Корупційні ризики у процедурі оцінки медичних технологій. Київ, Національне агентство з питань запобігання корупції. 2023. 26 с. URL. <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/doslidzhennya-OMT-2023.pdf> (дата звернення: 15.08.2024).

9. Уткіна, М. С. Аналіз корупційних ризиків у сфері охорони здоров'я України на тлі збільшення бюджетних асигнувань у період воєнного стану. *Київський часопис права*. 2024. № 2. С. 242–247. doi: 10.32782/klj/2024.2.35.